

УДК 338.23:336

І. Ю. Мельников,  
здобувач кафедри “Фінансові ринки”,  
Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана

## ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ ТА РОСІЇ

У статті розглядаються особливості розвитку фінансового ринку України та Росії, а також проводиться порівняльний аналіз.

The article deals with the peculiarities of the financial market of Ukraine and Russia, as well as a comparative analysis.

Ключові слова: банківська система, економічна криза, фінансові інструменти, фінансовий ринок.

Актуальність теми пояснюється тим, що як на фінансовому ринку України, так і на фінансовому ринку Росії існує багато невирішених питань, серед яких можна знайти багато спільного. Проте, Українська і Російська економіка відрізняються, а отже і відрізняються всі її основні складові.

Враховуючи те, що Україна та Росія входили до СРСР та після його розпаду обрали власний шлях розвитку, особливо цікавим залишається порівняльний аспект окремих складових економіки. У даній статті зроблено спробу провести порівняльний аналіз фінансового ринку України та Росії, що і обумовлює актуальність дослідження.

### АНАЛІЗ ОСТАННІХ ПУБЛІКАЦІЙ

Вивченню даної проблеми присвячені праці багатьох вчених-економістів, серед яких: Бобров Є.А., Ватаманюк З.Р., Власенко О.О., Онищук Я.В., Плєскач В.Л., Свириденко А.А.

### ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою дослідження є визначення теоретичних аспектів розвитку фінансового ринку в Україні та Росії, а також проведення порівняльного аналізу на основі отриманої теоретичної бази.

### МЕТОДОЛОГІЯ

Теоретичною та методологічною базою дослідження були вітчизняні періодичні видання. Серед основних методів, що використовувалися, можна виділити метод аналізу, синтезу та порівняння.

Основним завданням даного дослідження є проведення порівняльного аналізу фінансового ринку в Україні та Росії.

### РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Фінансовий ринок є механізмом, що призначений для торгівлі фінансовими активами, обов'язковими умовами якого є дотримання чітких правил торгівлі, а також наявність професійних учасників ринку і розвинутої інфраструктури, що дозволяє мінімізувати витрати та проводити надійні операції.

Фінансовий ринок ефективно функціонує у багатьох країнах. Проте кожна країна на своєму ринку має як недоліки, так і переваги.

Звертаючись до порівняльного аналізу фінансового ринку України та Росії, варто зазначити, що в Росії фінансовий ринок бере свій початок у 60—70 роках XIX сторіччя, коли набуває особливого розвитку промисловість та проводяться реформи Олександром II. Центральним місцем торгівлі цінними паперами стає Санкт-Петербурзька біржа.

У 1873 році починає свою роботу Київська біржа, яка досить довгий час, а саме до 1917 року, була великим центром

торгівлі державними зобов'язаннями.

Український досвід розвитку фінансового ринку пов'язаний передусім із масовим процесом приватизації. Так, першою фондовою біржею в Україні стала Українська фондова біржа, що була створена у 1991 році в Києві. Вже у 1996 році в Україні було створено позабіржову фондову торгівельну систему.

Сучасний фінансовий ринок України можна умовно поділити на такі сегменти, як банківський, небанківських фінансово-кредитних установ та сегмент фондового ринку.

У зв'язку із вступом до СОТ Україна з 2008 року є об'єктивно включеною до світового господарства. Ринок фінансових послуг стає активним учасником світового ринку за рахунок активного входження іноземних фінансових, страхових та інших компаній на фінансовий ринок України. Темпи зростання торгівлі фінансовими послугами є вищими за темпи зростання обсягів зовнішньої торгівлі в цілому. Українські фінансові установи активно розвивають бізнес за кордоном, відкриваючи власні філії та представництва в країнах близького й далекого зарубіжжя, отримуючи конкурентні переваги в боротьбі за українських клієнтів — суб'єктів господарювання, що займаються зовнішньоекономічною діяльністю [3].

У свою чергу, кількісне зростання та якісне ускладнення фінансового ринку зумовлює об'єктивну потребу в розвитку функцій саморегулювання, що означає, з одного боку, посилення ролі та участі операторів ринку у його подальшій розбудові, а з іншого — необхідність підвищення ефективності взаємодії саморегулюючої організації і державних регуляторних органів влади. Проект Стратегії розвитку фінансового сектора України до 2015 року передбачає створення на фінансовому ринку України єдиного державного регулятора, в т.ч. відокремлення наглядових функцій від регуляторних, запровадження системи пруденційного нагляду в усіх ринкових сегментах [3].

Проте варто зазначити, що в останній час російська грошова одиниця впевнено освоює фінансовий ринок України. Виникає можливість тримати депозити у російській валюті, а також отримувати кредити. Окрім того, в Україні працюють російські банки, серед яких можна виділити “Національний резервний банк-Україна”, “Петрокомерцбанк-Україна”, “Альфа-банк-Україна” і Зовнішторгбанк.

На початок 2012 року дев'ять російських банків зосредили у своїх руках 15,5 відсотків активів усієї банківської системи України і 16,3 відсотки кредитних та інвестиційних ресурсів. Серед них — найбільші в Росії “Банк Москви”, “Альфа-банк”, “Сбербанк России” та “Внешторгбанк”. Українські економісти й банкіри не виключають, що російський капітал спробує скористатися економічними труднощами України, щоб взяти під контроль її фінансово-банківську галузь і уряд [2].

Так, експерти не виключають, що кредитування уряду України російськими банками, підконтрольними Кремлю, може стати загрозою для всієї української держави. У випадку нового стрибка інфляції банки України опиняться у критичному стані, а російські банки, викупуваючи борги українських компаній, зможуть легко встановити контроль і над банківською, і над виробничою галузями України

Варто зазначити, що російська банківська система за певними параметрами, такими як кредитні ставки, перелік послуг, що пропонуються, особливо не відрізняється від української. Основною ж перевагою Російських банків на українському фінансовому ринку є високий рівень капіталізації.

Пояснити поширення російської валюти на українському фінансовому ринку досить просто. Враховуючи те, що в умовах нестабільності як долар, так і євро мають тенденцію до коливання, для бізнесу більш цікавішим є валюта, яка не так поширена на ринку.

Так, зважаючи на активізацію торгівельних відносин в 2011 році, Україна купила в Росії товарів на 22,2 млрд дол., а продала до Росії на 13,4 млрд грн., зазначені розрахунки проводилися у російських рублях.

У свою чергу, для російської сторони дані умови є вигідними, оскільки не виникає ризиків та втрат при конвертації, проте якщо Україна купує рублі, то й ризики їй доводиться брати на себе.

Окрім того, російський капітал посилив свої позиції не тільки в банківській системі України, де було проведено ряд великих угод з придбання активів, але й на фондовому ринку за рахунок встановлення контролю над ПрАТ ФБ "ПФТС", що дало підстави для песимістичних прогнозів експертів. Проте, необхідно зазначити, що в плані розбудови якраз біржового сегмента фондового ринку російський досвід може виявитися позитивним і корисним для модернізації біржової торгівлі цінними паперами в Україні.

Також про більшу розвиненість фінансового ринку Росії, на відміну від України, свідчить і те, що Всесвітній економічний форум помістив Росію на 39 місце рейтингу, а Україну на 54 місце із можливих 60 країн.

Необхідно підкреслити, що активна відповідальна позиція держави на фінансових ринках Росії закріплена з 1995 р., коли розпочав свою роботу Федеральний громадсько-державний фонд захисту прав вкладників і акціонерів — некомерційна організація, створена указом Президента № 1157 "Про деякі заходи щодо захисту прав вкладників і акціонерів". Фонд створено для:

— запобігання функціонування шахрайських фінансових компаній;

— формування і ведення реєстру вкладників та акціонерів, права яких було порушено на фінансовому та фондовому ринку Російської Федерації;

— формування і ведення реєстру юридичних та фізичних осіб, що порушують правові акти, які регулюють діяльність на фінансовому та фондовому ринку.

У сферу діяльності Фонду входить формування коштів для здійснення компенсаційних виплат; організація та проведення компенсаційних виплат; контроль виплат у регіонах. За даними на 01.08.2011 р., компенсації було сплачено 1 млн 424 тис. вкладників на загальну суму більше 1 млрд 718 млн руб. [5].

Проте умови сучасної кризи продемонстрували, що, незважаючи на активну державну позицію щодо регулювання діяльності фінансових ринків та захисту вкладників і акціонерів, структура російського фінансово-інституційного простору потребує істотного доформування.

У 2009 р. в Росії було розроблено Концепцію Національної програми підвищення рівня фінансової грамотності населення що стало основою послідовної державної політики в цьому напрямі.

В Україні ж підвищення фінансової грамотності насе-

лення поки, що має епізодичний характер і полягає лише в проведенні семінарів.

У цілому, як український, так і російський фінансові ринки з метою їх ефективного розвитку повинні вирішити наступні завдання:

1) забезпечити консолідований догляд за фінансовими ринками;

2) провести реформування ринків капіталів, що в результаті призведе до створення нових потужних спеціалізованих фінансових інститутів;

3) провести консолідацію біржової системи та створити єдину платформу для торгівлі цінними паперами, що буде відповідати міжнародним вимогам;

4) удосконалити систему захисту прав інвесторів;

5) розширити можливості участі представників інституційних інвесторів в органах управління;

6) розширити кількість фінансових інструментів;

7) вдосконалити процес валютного регулювання з метою спрощення процедури входу на ринок та виходу іноземних інвестицій.

Порівнюючи сучасний період розвитку українського та російського фінансового ринку, варто зазначити, що економічна криза торкнулася як українського, так і російського ринку, у результаті якої в обох країнах спостерігається падіння національних фондових індексів, скорочення зовнішніх джерел фінансування, погіршення діяльності та ліквідності банківської системи тощо.

Проте Росії вдалося вийти з кризи набагато скоріше, ніж Україні, адже масштаби та інструментарій антикризових заходів на фінансовому ринку України були значно вужчими через недостатність обсягів фінансових можливостей країни, а також через обмеженості простору для маневру після підписання угоди з МВФ.

Окрім того, важливо звернути увагу на те, що беручи до уваги проблеми у фінансовому секторі економіки України, а також недостатність фінансових ресурсів, російський капітал може дати країні суттєвий позитивний імпульс для відновлення кредитного ринку, а також у модернізації біржового сегмента фондового ринку.

## ВИСНОВКИ

Таким чином, на основі вище викладеного можна зробити наступні висновки. Проведений порівняльний аналіз дає можливість стверджувати, що існує певний дисбаланс як на українському фінансовому ринку, так і на російському.

У свою чергу, з метою стабілізації обом країнам необхідно успішно протистояти впливу зовнішніх загроз, що пов'язані із ростом дисбалансу глобальної фінансової системи і тиском на валюти країн, що розвиваються, а також від ефективності усунення внутрішніх структурно-функціональних деформацій фінансових систем.

## Література:

1. Борунов В. Б. Аналіз розвитку національного сегменту світового ринку фінансових послуг // Проблеми розвитку внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект: сборник научных трудов: в 3-х томах. — Т. 3. — Донецк, 2008. — С. 1140—1148.

2. В Україні побоюються експансії російського капіталу [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ukrslovo.org.ua/nagolos/ekonomika/v-ukrayini-poboyuyutsya-ekspansiyi-rosijskogo-kapitalu.html>

3. Захотій В.В. Україна як частина світового фінансового ринку [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [http://viem.edu.ua/konf\\_V4\\_1/art.php?id=0121](http://viem.edu.ua/konf_V4_1/art.php?id=0121)

4. Коновал С.Е. Розвиток фінансових ринків: світовий досвід // Науковий вісник. — 2006. — Вип. 16.3. — С. 186—195.

5. Офіційний сайт Федерального громадсько-